

N:o 41.

Ank. till Riksd. kansli den 17 mars 1896, kl. 5 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner angående ändringar i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 m. m.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, n:o 101, hemställer herr *L. A. Eklund* från Norrköping, med hvilken trenne af Andra Kammarens ledamöter instämt,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета samt för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i kyrkostämmoförordningen af den 21 mars 1862, att inom rikets större städer kyrkostämmas beslutanderätt må, om sådant af henne beslutas, i ekonomiska ärenden öfverlätas åt en särskild institution, benämnd kyrkofullmäktige.

Till stöd för denna motion anföres:

Då vid 1881 års riksdag lagutskottets utlåtande beträffande Kongl. Maj:ts proposition angående författning om kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg behandlades i Första Kammaren, uttalade utskottets ordförande, herr Lagerstråle, den åsigten, att »lämpligaste utvägen att ordna dessa förhållanden på en gång varit att föreslå ett så beskaffadt tillägg till gällande kyrkostämmoförfattning, hvarigenom i allmänhet medgäfvdes, att städer af den omfattning, att flera territoriella församlingar der förefunnes och hvarest dessa vore benägna att öfverlåta åt en särskild institution att handlägga deras ekonomiska angelägenheter, åt kyrkofullmäktige öfverlemna en så beskaffad beslutanderätt». Samme talare yttrade vidare: »Jag vill begagna tillfället hemställa, det regeringen, utan att någon ytterligare fråga derom väckes, dock med insigt derom, att den snart skall komma under behandling, måtte bereda ett tillägg till kyrkostämмо-

förordningen, som möjliggör för kommande tider att inom denna förordning inrymma sådana författningar som den, hvarom nu är fråga.» Den man, som yttrade ofvanstående, kunde som bekant betecknas såsom varande i främsta rummet ordnaren af de former, i hvilka vårt kommunala lif numera rörde sig, och hans ord vunne derigenom en desto större betydelse.

Den ifrågavarande författningen för Göteborg vardt med vissa mindre ändringar i det kongl. förslaget af Riksdagen antagen och af Kongl. Maj:t i detta skick promulgerad samt vore sedan dess gällande. Någon generel författningsändring till underlättande af våra större stadssamhällets själfstyrelse i det omhandlade afseendet, på sätt herr Lagerstråle föreslog, hade icke egt rum, och om någon framställning, afseende att bereda det ena eller andra af dem samma förmån som rikets andra stad, icke inträffat, så torde detta i ej oväsentlig mån få tillskrifvas obenägenheten att underkasta frågan den långa proceduren af först en ansökan hos Kongl. Maj:t, sedan eventuelt en kongl. proposition till Riksdagen och slutligen kamrarnes behandling af frågan. Ty att erfarenheten inom våra större städer i och för sig talade för, att behandlingen af församlingarnas ekonomiska angelägenheter ordnades på annat sätt än det nu stadgade, derom vore motionären öfvertygad.

Då kommunalförfattningarna föreskrefve, att städer, hvilka egde en folkmängd af öfver 3,000 personer, skulle obligatoriskt utse stadsfullmäktige (under det att åt de öfrige tillerkänts valfrihet härutinnan), leddes lagstiftaren af den uppfattningen, att städerna i allmänhet innefattade »en folkmängd större, än att deras röstberättigade medlemmar, allra minst ofta, lämpligen skulle kunna sammankallas till rådplägning i stadens angelägenheter». Ehuru de ordinarie kyrkostämmornas antal utgjorde blott 3 årligen, gälde särdeles inom de större städerna, der de röstberättigades antal uppginge till flera tusen, ifrågavarande omdöme lika väl om dem.

Skulle en betydligare anpart af de röstegande inom dylika städer hörsamma kallelsen till kyrkostämma, saknades tvifvels utan inom de allra flesta af ifrågavarande samhällen redan lokal för att inrymma stämmorna, för att nu icke tala om svårigheten, att icke säga omöjligheten, att med en så omfattande församling åvägabringa ärendenas behandling på ett sätt, som verkligen blefve med parlamentarisk ordning öfverensstämmande samt reelt fruktbarande.

En sådan frekvens förekomme emellertid — efter hvad erfarenheten visat — knappast. Någon gång, när ett specielt ärende tilldragit sig uppmärksamheten samt gjorts till föremål för agitation, kunde dock mycket betydliga skaror röstberättigade strömma till kyrkostämman, och man hade då ganska svårt att der reda sig med öfverläggningar och omröstningar.

Men då spänningen i följd af frågans afgörande eller en slappad uppmärksamhet vore öfver, hände merendels, att blott ett ringa fåtal besökte stämmorna, så att under dylika omständigheter de förberedande delegationerna (kyrkoråd och skolråd o. s. v.) allt som oftast blefve de afgörande och röstade igenom sina egna förslag, utan att dessa, så som vederbort, underkastats någon egentlig pröfning å kyrkostämman.

Då ifrågavarande delegationer tillika ej sällan, i ett lätt förstådt nit att på sina verksamhetsområden åstadkomma det allra bästa, föranleddes att ställa rätt stora anspråk på pekuniära uppoffringar från församlingarnas sida, blefve under ofvan skildrade förhållanden följden den, att kyrkostämmorna sällan vore i besittning af den återhållande kraft, som med hänsyn till de på alla håll stegrade kommunalbudgeterna otvifvelaktigt vore af behovet påkallad.

Utom dess behöfde knappast påpekas, hurusom en församling af röstberättigade, inom hvilken fluktuation mellan en större tillfällig tillströmning och en oftast helt obetydlig minoritet egde rum, ingalunda vore i stånd att åt ärendenas behandling bereda den kontinuitet och följdenlighet, som för deras rigtiga vårdande otvifvelaktigt vore af nöden.

Motionären hade här hållit sig till den erfarenhet, hvilken legat honom närmast; men han hade all anledning tro, att den öfver allt inom våra större stadssamhällen utfallit på ungefär enahanda sätt. På grund deraf och med stöd af den betydande auktoritet, hvilkens ord motionären tillåtit sig taga till utgångspunkt för sin framställning, ansåge han tiden vara inne att draga ämnet under Riksdagens pröfning i akt och mening att söka bereda våra större städer rätt att hos sig införa kyrkofullmägtigeinstitutionen. Herr Lagerstråles ofvan citerade uttalande gälde, såsom man funnit, endast sådana af dem, hvilka omfattade flera territoriella församlingar. Men då här skildrade olägenheter vid kyrkostämmoförordningens tillämpning sträckte sig äfven till åtskilliga andra än dessa, kunde en sådan inskränkning anses mindre tillfredsställande, och motionären ville därför föreslå, att förändringen skulle afse rikets större städer i allmänhet, hvarvid uttrycket »större» naturligtvis i ett eventuellt författningsförslag enklast klargjordes genom angifvande af en viss bestämd folkmängdssiffra.

I Göteborg vore i följd af särskilda stadganden folkskolorna sedan många år ställda under stadsfullmägtiges inseende och beslutanderätt. Utan att inlåta sig på någon argumentation för eller mot en sådan anordning, vore motionären viss om att, för den händelse Riksdagen beslöte i enlighet med motionärens förslag, regeringens blifvande handläggning af ärendet skulle omfatta äfven denna frågas utredning och ompröfvande.

I sammanhang med denna motion har utskottet behandlat äfven en till detsamma hänvisad motion, n:o 186, som af herr *Hammarlund* inom Andra Kammaren afgifvits och hvari föreslås,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета samt för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring såväl i kyrkostämmoförordningen af den 21 mars 1862 som ock i den för Stockholms stad särskildt utfärdade kyrkostämmoförordningen af den 20 november 1863, att inom rikets större städer kyrkostämma må, om sådant af henne beslutas, kunna åt stadsfullmäktige öfverlåta sin beslutanderätt i alla sådana ärenden, som röra folkskolebudgeten.

Angående skälen för förevarande hemställan anför motionären:

Hvad anginge bestämmandet af de utgifter, som röra folkskoleväsendet, hyste motionären den åsigten, att i de större städerna lämpligast stadsfullmäktige borde taga hand härom. Derigenom skulle bland annat vinnas den fördelen, att en och samma myndighet blefve ansvarig för stadens hela budget.

I andra lands större städer vore det vanligen just stadsfullmäktige, som bestämma folkskolebudgeten. Man behöfde icke gå längre än till Köpenhamn och Kristiania för att finna en dylik anordning. I Köpenhamn bestämdes folkskolebudgeten af »Borgerrepresentationen», det vill säga stadsfullmäktige, och i Kristiania af »Kommunebestyrelsen», det vill likaledes säga stadsfullmäktige.

För öfrigt kunde i föreliggande fall åberopas erfarenhet äfven från vårt eget land. I det praktiska Göteborg hade allt sedan 1863, det vill säga under hela stadsfullmäktigeinstitutionens tillvaro, stadsfullmäktige haft till åliggande att bestämma folkskolebudgeten. Så vidt till motionärens kännedom kommit, hade belåtenheten med denna anordning varit allmän.

Frågan om ordnandet af de större städernas folkskoleväsende vore för närvarande föremål för behandling af en af Kongl. Maj:t tillsatt komité, hvars förslag väntades snart nog blifva offentliggjordt. Det kunde under sådana förhållanden tänkas, att Riksdagen icke för närvarande ville härom fatta beslut.

Motionären hade emellertid ansett sig böra framställa sitt förslag, för den händelse Riksdagen skulle anse tidpunkten inne för en skrifvelse i ämnet.

Bland de till kyrkostämmas beslutanderätt enligt nu gällande lag hörande ärenden ingå äfven sådana frågor, som för ett riktigt afgörande kräfva mera detaljerad sakkunskap än den, som i allmänhet kan förutsättas hos flertalet af de i kyrkostämman röstegande.

Följden häraf blir lätteligen den, att de myndigheter, som haft den förberedande behandlingen af dessa frågor sig anförtrodd, komma att på frågornas afgörande utöfva större inflytande än som från synpunkten af kyrkoförsamlingens eget intresse kan anses vara betingad. Dessa olägenheter tillväxa i såväl antal som storlek i samma mån som kyrkoförsamlingen innefattar en större mängd röstegande, och det kan för större städer skäligen betecknas såsom en mindre välbetänkt anordning att låta frågor af större vikt och omfattning, till hvilka kunna hänföras såväl frågan om folkskolebudgeten som de flesta andra ekonomiska ärenden, finna sitt afgörande i en korporation så talrik och af så vexlande kompetens som kyrkostämman. Hvarken den sakliga pröfningen af föreliggande frågor eller konsekvensen i behandlingen af desamma gynnas af det utaf erfarenheten bestyrkta faktiska förhållandet, att kyrkostämmorna besökas af ett högst vexlande antal röstegande, hvilket tillika merendels är synnerligen ringa.

Af denna anledning och på de öfriga grunder, som af herr Eklund i motionen anförts, anser utskottet en förändring i den af motionärerna angifna riktning vara att förorda. Genom en sådan bereddes nemligen möjlighet till frågornas afgörande af personer, som antingen redan från början kunde såsom sakkunnige anses eller hvilka i högre mån än de flesta öfriga församlingsmedlemmar kunde befinnas villiga att egna tid och krafter för att kunna om frågorna förskaffa sig närmare kunskap. Att åt fullmäktige öfverlemnas viss del af kyrkostämmas beslutanderätt skulle för ty, enligt utskottets tanke, verka synnerligen befordrande för ärendenas omsorgsfulla pröfning och välbetänkta afgörande.

Då det emellertid icke synes böra ifrågasättas, att kyrkostämmas beslutanderätt må till viss del åt fullmäktige öfverlemnas, utan att en allmän önskan om en dylik förändring är för handen, anser utskottet det böra uppställas såsom ett oeftergifligt vilkor för fullmäktigeinstitutionens införande rörande kyrkliga frågor i ett större stadssamhälle, att, i analogi med hvad om tillsättande af kommunalfullmäktige är fallet, kyrkostämman med mer än hälften af hela röstetalet efter röstvärdet förenar sig om ett beslut af ifrågavarande innehåll.

Utskottet vill slutligen erinra derom, att särskildt utsedde komiterade den 6 sistlidne december afgifvit betänkande och förslag till ordnande af folkundervisningen i vissa städer samt att i detta förslag jemväl ingår förslag om inrättande af skolfullmäktige i vissa städer.

Utan att ingå i närmare bedömande, huruvida eller i hvad omfång de till kyrkostämmas afgörande nu hörande frågor kunna böra öfverlemnas till kyrkofullmäktige eller om särskildt frågor, som röra folkskolan, lämpeligen böra öfverlemnas till stadsfullmäktige eller till särskilda skolfullmäg-

tige, synes det utskottet, att jemväl de i föreliggande motioner härutinnan väckta förslag böra hänskjutas till Kongl. Maj:ts pröfning i sammanhang med komiterades ofvannämnda betänkande; och får utskottet, med stöd af hvad sålunda anförts, alltså hemställa,

att Riksdagen, i anledning af herrar Eklunds och Hammarlunds föreliggande motioner, ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att, i sammanhang med den pröfning, Kongl. Maj:t lärer underkasta den hos Kongl. Maj:t nu hvilande frågan om ordnandet af folkundervisningen i vissa städer, Kongl. Maj:t ville taga i ompröfning, huruvida skäl förefinnes att inom större städer öfverlåta äfven vissa andra af de till kyrkostämmas behandling nu hörande ärenden åt särskilda fullmäktige, samt derefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill denna utredning kan gifva anledning.

Stockholm den 17 mars 1896.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservation

af herr *Nilsson*.

Herr *F. Andersson* har begärt få antecknadt, att han, till följd af erhållen ledighet från riksdagsgöromålen, inom utskottet icke deltagit i behandling af detta ärende.
